

Albert Camus

Carnete II

ianuarie 1942 – martie 1951

Traducere din limba franceză
de Micaela Ghițescu

Ediție îngrijită, cronologie și note
de Marina Vazaca

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	5
<i>Cronologie</i>	9
Caietul al IV-lea. Ianuarie 1942 – septembrie 1945	21
Caietul al V-lea. Septembrie 1945 – aprilie 1948	123
Caietul al VI-lea. Aprilie 1948 – martie 1951	203

*

Creația corectată. „Mi se spusese dintotdeauna că de prima ocazie de evadare trebuie profitat imediat. Toate riscurile erau de preferat față de ceea ce avea să urmeze. Dar e mai ușor să rămâi prizonier și să te lași împins spre oroare, decât să evadezi. Pentru că, în acest ultim caz, trebuie să iei tu inițiativa. În primul caz, o iau ceilalți.“

*

Idem: „Dacă vrei să știți, n-am crezut niciodată în Gestapo. Nu se vedea niciodată. Sigur, îmi luam măsuri de prevedere, dar în mod abstract oarecum. Din când în când, dispărea câte un prieten. Altă dată, în fața bisericii Saint-Germain-des-Prés, am văzut doi tipi înalți care îmbrânceau un bărbat într-un taxi, lovindu-l cu pumnii în față. Și nimeni nu spunea nimic. Un chelner de la cafenea mi-a zis: «Tăceți. Sunt ei». Asta m-a făcut să intru la bănuieli că ei existau cu-adevărat și că într-o zi... Dar erau doar bănuieli. Adevărul e că n-aș putea să cred în Gestapo decât odată cu primirea primului picior în burtă. Așa sunt eu. De asta nu trebuie să vă faceți iluzii în privința curajului meu, fiindcă fac parte din Rezistență, cum se spune. Nu, n-am niciun merit în asta deoarece n-am imaginație“.

*

Politica revoltei. „Astfel revoluția pesimistă devine revoluția fericirii.“

*

Tragedie. C.L.C. „Am dreptate și asta îmi dă dreptul să-lucid. Nu mă pot opri la detaliul acesta. Gândesc în funcție de lume și de istorie.“

L. – Când detaliul este o viață omenească, el reprezintă pentru mine lumea întreagă și întreaga istorie.

*

Originile nebuniei moderne. Creștinismul este cel care l-a abătut pe om de la *lume*. L-a readus la sine însuși și la istoria lui. Comunismul este o urmare logică a creștinismului. Este o născocire a creștinilor.

Idem: La capătul a două mii de ani de creștinism, revolta trupului. A fost nevoie de două mii de ani ca să fie din nou posibil să ți-l expui gol pe plajă. De unde și excesele. Și trupul și-a regăsit locul în viața de zi cu zi. Rămâne să i se mai restituie acest loc în filozofie și în metafizică. Iată unul dintre sensurile convulsiei moderne.

*

Critica justă a lui Albert Wild¹ față de absurd: „*Sentimentul* angoasei este ireconciliabil cu *sentimentul* libertății”.

*

Grecii țineau seama de divin. Dar *divinul nu era tot*.

*

„Ci cuvântul vostru să fie: Ceea ce este da, da; și ceea ce este nu, nu; iar ce e mai mult decât acestea, de la cel rău este.” Matei, V, 37.

*

Koestler. Doctrina extremă: „Oricine se opune dictaturii trebuie să accepte războiul civil ca mijloc. Oricine se opune războiului civil trebuie să părăsească opoziția și să accepte dictatura”. Acesta este raționamentul „istoric” tipic.

---

1. Albert Wild este criticul și eseistul care a prefăcut lucrarea lui Pascal *Discours sur les passions de l'amour* (Porrentruy, les Portes de France, 1945) și, de asemenea, *Maximes et pensées de Chamfort* (Porrentruy, 1946).

*

Idem: „El (Partidul) nega liberul-arbitru al individului – și în același timp îi cerea o abnegație voluntară. Nega faptul că ar exista posibilitatea să alegi între două soluții și în același timp îi cerea să o aleagă întotdeauna pe cea bună. Nega faptul că individul ar avea facultatea de a distinge între bine și rău – și în același timp vorbea pe un ton patetic despre culpabilitate și trădare. Individul – roțița a unui ceasornic întors pentru eternitate și pe care nimic nu-l putea opri, nici influența – era plasat sub semnul fatalității economice, iar Partidul pretindea ca roțița să se revolte contra orologiului și să-i schimbe mișcarea“.

Tip de contradicție „istorică“.

*

Idem: „Cea mai puternică ispită pentru niște oameni ca noi este să renunțăm la violență, să ne căim, să ne împăcăm cu noi înșine. Ispitele lui Dumnezeu au fost întotdeauna mai periculoase pentru omenire decât cele ale Satanei“.

*

Roman de dragoste: Jessica.

*

Moartea unui bătrân actor

O dimineată în Parisul plin de zăpadă și de noroi. Cartierul cel mai vechi și cel mai trist al orașului, acela unde au fost plasate închisoarea Santé și spitalele Sainte-Anne și Cochin. De-a lungul străzilor negre și înghețate, nebunii, bolnavii, săracii și osândiții. Cât despre Cochin: o cazarmă a mizeriei și a bolii, iar pe zidurile sale mustește umezeala murdară a nenorocirii.

Acolo a murit. La sfârșitul vieții, încă mai juca roluri mărunte, schimbându-și singurul costum care din negru devenise galben și a cărui urzeală se destrăma cu travestiurile mai mult sau

mai puțin strălucitoare pe care trebuie să le poarte chiar și personajele secundare. A trebuit să-și întrerupă lucrul. Nu mai putea bea decât lapte care, de altfel, nici nu se găsea. A fost dus la Cochin și le-a spus colegilor că o să fie operat și că, pe urmă, va fi din nou sănătos (mi-amintesc o frază din rolul său: „Când eram copil“. Și la o indicație care i se dădea „Vai“, spunea el, „eu nu simt asta așa“). N-a fost operat și a fost externat spunându-i-se că este vindecat. Și-a reluat chiar micul rol de personaj grotesc pe care-l juca în acel moment. Dar slăbise. Este ceva care m-a mirat întotdeauna, cum un anumit grad de slăbiciune, un anumit mod de reliefare a pomeților și de descărnare a gingiilor sunt semnul evident că totul e pe sfârșite. Doar cel care slăbește nu pare niciodată „să-și dea seama“. Sau, dacă își „dă seama“, o face poate fugitiv, iar eu, firește, n-am cum s-o știu. Tot ce pot să știu este ceea ce văd și, tocmai, vedeam că Liesse urma să moară.

Într-adevăr, a murit. A întrerupt din nou. A revenit la Cochin. Tot nu l-au operat, dar a murit și-așa – într-o noapte, fără să fi dat semne. Iar dimineța soția lui a venit să-l vadă ca de-obicei. Nimeni nu o prevenise la administrație fiindcă nimeni nu fusese prevenit. Vecinii mortului au fost cei care au anunțat-o pe soție. „Știți, au spus, s-a întâmplat azi-noapte.“

Și în dimineța aceea se afla acolo, în mica morgă care dă spre rue de la Santé. Vreo doi sau trei dintre bătrânii săi colegi erau acolo, alături de văduva și de fiica văduvei care nu este fiica mortului. Când am sosit eu, cioclul (oare de ce purta o eșarfă tricoloră ca un primar?) mi-a spus că încă îl mai puteam vedea. Nu aveam chef, mă apăsa pe inimă dimineța aceea leproasă și stăruitoare pe care nu reușeam s-o mistui. Dar m-am dus. Nu i se vedea decât capul, așa-zisul giulgiu fiindu-i tras până la bărbie. Slăbise și mai mult. – Nu credeam că în cazul lui se mai putea slăbi. Totuși, slăbise și puteai să-ți dai seama acum de mărimea oaselor, înțelegeai că un cap puternic și noduros era făcut să poarte o cantitate mare de carne. În lipsa cărnii, ieșeau în evidență dinții, teribili... Dar de ce să descriu toate astea. Un mort e un mort, asta știe toată lumea, și trebuie să fie înmormântat alături de ceilalți. Câtă milă totuși, câtă groaznică milă!

Bărbații care se aflau la căpătâiul lui, cu mâinile pe marginea sicriului și care păreau să-l prezinte vizitatorilor, au demarat. „Demarat“ este cuvântul potrivit, fiindcă automatele acelea stângace și împiedicate în hainele lor grosolane s-au aruncat deodată în mare grabă asupra lințoliului, capacului și a unei șurubelnițe. Într-o secundă capacul a fost pus și doi bărbați strângeau șuruburile apăsându-le cu forță și răsucindu-le cu mișcări brutale. „Vai!”, păreau să spună, „de aici n-ai cum să mai ieși!”. Oamenii ăștia vii voiau să fie lăsați în pace, se vedea cât de colo. A fost dus. Noi l-am urmat. Văduva și fiica s-au urcat în furgon odată cu mortul. Noi ne-am înghesuit într-o mașină care-i urma. Nicio floare, totul numai negru.

Mergeam la cimitirul de la Thiais. Văduvei i se părea că e departe, dar administrația îi impusese locul. Am ieșit prin Porte d'Italie. Niciodată cerul nu mi se păruse atât de coborât peste periferia pariziană. Resturi de bordeie, stâlpi, o vegetație neagră și rară se iveau din mormanele de zăpadă și noroi. Șase kilometri prin acel peisaj și iată-ne ajunși în fața porților monumentale ale celui mai hidos cimitir din lume. Un paznic cu fața congestionată a oprit convoiul la poartă și a cerut bonul de intrare. „Dați-i drumul”, a spus el, odată intrat în posesia lucrului care-i aparținea. Am umblat vreo zece minute bune printre mormane de noroi și zăpadă. Pe urmă ne-am oprit în spatele altui cortegiu. Eram despărțiți de morminte printr-un taluz de zăpadă. În zăpadă erau înfipite strâmb două cruci, una pentru Liesse, după cum am citit, cealaltă pentru o fetiță de unsprezece ani. Cortegiul din fața noastră era al fetiței. Dar familia tocmai se urca în furgon. Acesta a demarat și am putut înainta încă vreo câțiva metri. Am coborât. Niște bărbați voinici în salopete și încălțați cu cizme de vidanjori și-au lăsat jos lopețile contemplând scena. Au avansat și au început să scoată sicriul din furgon. În clipa aceea, un soi de factor poștal îmbrăcat în albastru și roșu, cu o șapcă ponosită pe cap, a apărut cu un borderou cu cotor între paginile căruia era vârat un indigo. Vidanjorii au citit atunci cu voce tare numărul gravat pe coșciug: 3237 C. Factorul a urmărit rânduile borderoului cu vârful creionului și a spus „Bine“ bifând un număr. În clipa aceea a fost scos coșciugul. Am înaintat

printre morminte. Ne-am înfundat picioarele într-o clisă vâscoasă și elastică. Groapa era săpată între alte patru gropi care o înconjurau din toate părțile. Vidanjorii au coborât destul de repede sicriul. Dar noi ne aflam cu toții foarte departe de groapă fiindcă mormintele celelalte ne împiedicau să avansăm, iar aleea îngustă care le separa era blocată de unelte și de pământ. Când sicriul a ajuns la fund, s-a lăsat un moment de tăcere. Toată lumea se privea. Nu exista preot, nu erau nici flori și nu se înălța niciun cuvânt de pace sau de părere de rău. Și cu toții simțeau că momentul ar fi trebuit să fie mai solemn – ar fi trebuit marcat, dar nimeni nu știa cum anume. Atunci un vidanjor a spus: „Dacă domnii și doamnele ar vrea să arunce puțin pământ”. Văduva a făcut semn că da. El a luat niște pământ cu lopata, a scos din buzunar un răzuș și a pus puțin pământ pe el. Văduva a întins mâna peste o grămadă de pământ. A luat răzușul și a aruncat pământul în direcția gropii, cam la nimereală. S-a auzit lemnul sunând a gol. Cât despre fiică, ea și-a ratat ținta. Pământul a zburat pe deasupra gropii. A făcut un gest însemnând „atâta pagubă”.

Factura: „Și a fost vârat în pământul argilos la un preț exorbitant”.

Știți, aici e cimitirul pentru cei condamnați la moarte.

Laval e ceva mai departe.¹

*

Roman. Seara, când întârzia distribuirea supei, însemna că a doua zi urma o execuție.

*

V[ictoria] Ocampo merge la Buckingham Palace. La intrare, santinela o întreabă unde se duce. „S-o văd pe regină.” –

1. În Caietul al V-lea, aici urma jurnalul călătoriei în Statele Unite (martie-mai 1946), care nu a fost publicat în volumul *Carnets II. Janvier 1942 – mars 1951*, Gallimard, Paris, 1964 și 2013. Împreună cu jurnalul călătoriei în America de Sud (iunie-august 1949), a fost inclus într-un volum separat, publicat la Gallimard în 1978). Vezi și Albert Camus, *Jurnale de călătorie*, ed.rom.cit. (n.red.).